

نامزدهای دومین «نقد زرین» معرفی شدند

هیات‌مدیره انجمن نقد ادبی ایران، شش پژوهشگر را به عنوان نامزدهای دریافت دومین دوره جایزه ملی دوسالانه «نقد زرین»، یادنام دکتر عبدالحسین زرین‌کوب معرفی کرد. به گزارش جام‌جم، هیات‌مدیره انجمن پس از بررسی و داوری‌های مقالات راه‌یافته به دور سوم جایزه، شش پژوهشگر را به این شرح به عنوان نامزدهای دریافت این جایزه معرفی کرد: زهرا صابری‌نیا و همکاران برای مقاله

تاویل و نقد ماهیت آن در مثنوی معنوی با تکیه بر آرای یل ریکور، مصطفی صدیقی برای مقاله بوطیقای کلیله و دمنه؛ تحلیل سازوکارهای حاکم بر مقدمه‌ها و متن کلیله و دمنه، قدرت قاسمی‌پور برای مقاله تبیین نظری شکل‌گیری ژانرها و مناسبات بین ژانرها و خلاقیت ادبی، سجاد ممبینی برای مقاله سمیتوم‌شناسی هرمنوتیک خود در مدرنیسم ادب، فواد مولودی برای مقاله نسبت اسطوره و داستان ایرانی از

مروری بر کارنامه شاعری فاضل نظری با نگاهی به مجموعه «وجود»

میان جمع‌م و سرگرم داستان‌سازی

«وجود» تازه‌ترین مجموعه شعر فاضل نظری است که انتشارات سوره مهر، آن را منتشر کرده‌است. او پیشتر مجموعه‌های گریه‌های امپراتور، اقلیت، آن‌ها، ضد، کتاب و اکنون را منتشر کرده‌بود که همگی این مجموعه‌ها را انتشارات سوره مهر عرضه می‌کند. از این شاعر همچنین گزیده شعری در انتشارات مروارید به نشر رسیده‌است و تمامی این مجموعه‌ها، توانسته‌اند رکوردهای فروش را بشکنند. شعر فاضل همچنین توانسته‌است در ذهن و زبان مردم وارد شود و برخی بیت‌هایش در مبادلات و مکالمات روزمره مردم کوچه و بازار بنشیند که مد البته توفیق بزرگی برای یک شاعر است. در این نوشتار، با مروری بر این کتاب تازه و نیز با ارجاع به کتاب‌های گذشته این شاعر، می‌خواهیم به این سؤال پاسخ دهیم که دلیل استقبال مخاطبان از شعرهای وی و نیز جایگاه او در شعر امروز ایران چیست؟

آرش شفاعی
گروه فرهنگ و هنر

بارها شنیده‌ام که عده‌ای گفته‌اند شهرت و نام‌آوری فاضل نظری در شعر، نتیجه عملکرد رسانه‌هاست. راستش را بخواهید به عنوان کسی که سال‌هاست در رسانه‌ها، کار می‌کنم چنین ادعایی را باور ندارم؛ چرا که برد و زور رسانه‌های کشور را در تغییر ذائقه و پسندسازی برای مخاطبان، کم می‌دانم و مطمئناً رسانه‌ها توانایی این‌که مردم را برای دوره‌ای طولانی بفریبند و شاعری سطح پایین را به عنوان شاعری قابل‌اعتنا به آنان قالب کنند، ندارند. این ادعاها هر منشأیی داشته‌باشد، واقعی نیست. فاضل نظری شاعری است که مخاطبان فراوان و انبوه دارد. کتاب‌هایش را واقعا می‌خرند و شعرش را دوست دارند. این‌که این حس دوست‌داشتن و تعلق خاطر به شعر او از کجا آمده‌است، درباره‌اش حرف خواهیم زد؛ اما این نکته هم قابل‌توجه‌است که لزوماً استقبال از یک شاعر در کوتاه‌مدت به معنای خوب بودن شعرش نیست، عکس آن هم صادق است. مثال بزنیم در زمان زندگی خود نیما، شعر او به اندازه‌ای که باید کشف‌شد و قدردانید. در عوض شاعری مثل مهدی حمیدی شیرازی خیلی بیشتر مورد توجه بود؛ چرا که شعر رمانتیک و احساساتی او پسند زمانه بود. وی به واسطه همین توجه بسیار به خود غره‌شد و تا جایی پیش رفت که به نیما فحاشی هم کرد. امروز اش شعر حمیدی شیرازی جز یک غزل نه چندان استوار «شنیدم که چون قوی زیبا بمیرد» چیزی در حافظه ادبیات‌نمانده اما شعر نیما هنوز زنده است، خوانده می‌شود و پیش می‌رود. البته فاضل نظری از نظر قوت و قدرت شعری، چنان‌که خواهیم‌گفت شاعر خوب و قابل‌توجهی است اما احتمالاً خود او هم می‌داند که لزوماً پسند مخاطب نمی‌تواند ملاکی درست در قضاوت کیفیت شعر یک شاعر باشد.

حادثه‌ای در غزل معاصر

شروع شاعری فاضل نظری بسیار توفانی بود. او به درستی حادثه‌ای در غزل محسوب می‌شد.

توانایی او در خلق لحظه‌های شاعرانه به خصوص در

کتاب اولش گریه‌های امپراتور چنان بود که باعث توجه خیل مخاطبان شعر شد. واقعیت این است کتاب اول او در زمانی منتشر شد که تلاش‌های فرمی و زبانی برای تحول غزل به شدت در جریان بود. تلاش شاعران جریان‌هایی مانند غزل فرم و غزل پست مدرن برای تحول در شعر کلاسیک، اگرچه درپچه‌هایی تازه به روی شعر امروز ما باز کرده‌بود، باب طبع خیل مخاطبانی نبود که غزل را در همان بسته‌بندی آشنایی می‌پسندیدند که از سعدی و حافظ به دست ما رسیده‌است. فاضل نظری بهترین پیشنهاد برای این گروه بود. شعر او هم حال و هوای آشنای غزل گذشته را داشت؛ به نسیمی همه راه به هم می‌ریزد؛ کی دل سنگ‌تورا آه به هم می‌ریزد؟

و هم می‌توانست در جاهایی که مخاطب انتظار ندارد، با یک کشف، خواننده را سر ذوق بیاورد، مثلاً در غزلی با این مطلع معمولی:

با هر بهانه و هوس عاشقت شده‌است

فرقی نمی‌کند چه کسی عاشقت شده‌است

یک دفعه با این بیت، حال مخاطب را جابجی‌اورد:

ای سبب سرخ غلت‌زنان در مسیر بود!

یک شهر تا به من برسی عاشقت شده‌است

البته همه شهرت و محبوبیت شعر فاضل به خاطر این قدرت شاعرانگی نبود، کلید اصلی در بیت محوری و مضمون‌پردازی او بود که نشان‌دهنده این است ما با تجدید سازمان تفکر بیت‌محور سبک هندی در غزل امروز روبه‌رو هستیم. عمده شهرت فاضل بابت شعرهایی است که هرکدام از بیت‌ها، ساز خود را می‌زنند و هر بیت، به یک مضمون‌پردازی مجزا زنده است؛

یک نقطه بیش فرق رحیم و رحیم نیست

از نقطه‌ای بترس که شیطانی ات‌کنند

آب طلب نکرده همیشه مراد نیست

گاهی بهانه‌ای است که قربانی ات‌کنند

واقعیت این است که این حد از بیت

محوری و دور شدن از محور عمودی شعر، بعد از نیما، یک‌گام به عقب برای شعر ماست و محبوب شدن ناگهانی این سبک شعری و تولید شاعران مقلد فاضل که در مقطعی مورد حمایت حوزه هنری بودند و هیچ‌کدام هم در شاعری به گرد پای خود فاضل نرسیدند، خبر خوبی برای شعر امروز مانیست.

چند گام به عقب

فاضل نظری در مجموعه جدیدش به وضوح کلاسیک‌تر شده و حتی از غزل نوکلاسیک رایج در دهه‌های اخیر هم دورتر شده‌است. حرکت در مسیر کلی‌گویی و ذهنی‌گرایی شعر کلاسیک در این مجموعه تبلور بیشتری یافته‌است؛ داستان خضر و موسی بحث عشق و عقل بود چون نفهمدم چرا چون و چرا کردم، ببخش یا؛

بگذارایی برلیم ای ساغر دلخون

تا فاش کنم پیش تو اسرار نهان را

و حتی به شیوه شاعران کلاسیک دو قرن قبل، کم‌کم به تخلص آوردن در انتهای غزل راغب شده‌است؛

قسم به آه که فاضل ندارد از خود هیچ

من از اضافه خاک تو آفریده شدم

یا؛

فاضل ز خیر نام گذشته است دوستان

روی مزار او نبوسید هیچ‌کس

البته او همچنان رندی‌های شاعرانه خود را دارد و در میانه همین شعرها، گاه از بستر مناسبات تکراری غزل کلاسیک، استفاده‌هایی خلاقانه می‌کند؛

پرسیدم از فرهاد آیا عشق شیرین بود؟

در یاسم خندید، یعنی بستگی دارد

که در اینجا همچنان شاهد تناسب واژگانی فرهاد و شیرین‌اش دل غزل کلاسیک هستیم اما شاعر توانسته‌است این تناسب را در بسته‌بندی زبانی نو به مخاطب ارائه کند. به نظر می‌رسد جلوه اصلی شاعری فاضل همچنان در

منظری فلسفی و رواید الهی شاه‌راه و همکاران برای مقاله فهم مسأله اصلی ادبیات نوجوان بر مبنای رویکرد روان‌شناسی اگزینستانسیال (ارنستو اسپینلی) بر اساس اعلام، از بین شش نامزد یادشده سه پژوهشگر، جوایز اول تا سوم شامل تندیس، سیاستنامه و جایزه نقدی را در مراسم اختتامیه جایزه که در روز چهارشنبه ۱۰ اسفند و در محل مؤسسه خانه کتاب برگزار خواهد شد، دریافت خواهند کرد.

برش

امان از بلندپروازی

گرچه فاضل نظری به ردیف علاقه زیادی دارد، اتفاقاً یکی از بهترین شعرهای مجموعه از میان شعرهای بدون ردیف اوست که نشان می‌دهد وقتی شاعر دست از کلاسیک‌سرایی بردارد و خطر کند، همچنان می‌تواند بدون دوپینگ ردیف‌های خاص، مخاطب را به دنبال خودش بکشد.

چند بیت از این غزل را مرور کنیم؛

میان جمع‌م و سرگرم داستان‌سازی / کی‌ام؟ عروسک تنهای خیمه‌شب‌بازی

به پایکوبی غمگین من نمی‌خندی / اگر نگاه به ناچاری‌ام بیندازی

من و تواز دغل پشت پرده باخبریم / چقدر بازی و تاکی دروغ‌پردازی؟

تا اینجا که؛

مگر نگفتمت ای دل به زندگی خوکن / کی‌توراتو چرا با نفس نمی‌سازی؟

چه جای سعی که فواره چون به اوج رسید / به گریه‌گفت امان از بلندپروازی

این استفاده از «به‌گریه» را با این بیت مقایسه کنید؛

گفت: اولین نشانه عاشق شدن غم است / بوسیدمش به گریه و گفتم: غمت مباد

به گریه در این بیت آخر، حس‌واست و حس و حال بیت را به زور قرار است به مخاطب القا کند، در بیت قبلی تصویری است و تصویر فواره و اشک را کامل می‌کند. غزلی که چند بیتی از آن را آوردیم، برخلاف بسیاری از شعرهای مجموعه، دارای وحدت مضمونی و حسی است. حتی در بیت‌هایی که تصویر از مدار آغازین غزل (عروسک خیمه‌شب‌بازی) خارج شده‌است، مضمون کلی و حرف شاعر در یک راستاست. به همین دلیل فکر می‌کنم، این شعر، موفق‌ترین شعر مجموعه وجود است که در آن شاعر توانسته‌است هم حرفی منسجم بزند، هم قدرت تصویرگری و مضمون‌پردازی خود را به مخاطب نشان دهد. فاضل برای این‌که همچنان بتواند نام مطرحی در عرصه غزل باشد و علاوه بر انبوه مخاطبان دوستدار شعرش، مخاطبان حرفه‌ای‌تر و سختگیرتر شعر را راضی کند، باید جسورتر باشد و شعرهایی نظیر همین غزل در مجموعه‌های بعدی‌اش بیشتر باشد.

جسارت لازم است

فاضل نظری به جسارت‌های زبانی، فرمی و تصویری‌اش شناخته می‌شد. البته هنوز گه‌هایی از این خطرکردن‌ها در شعر او هست؛ مثلاً جسارت‌های فرمی در دست بردن او در ثرم آشنای نحو؛

من خطایی کمتر از بخشایش دارم ببخش

با تو ای بارای غمخوار، ای «بسیاری»!

یا کشف‌های مضمونی‌که خصیصه اصلی غزل‌های کتاب‌های اول بود؛

رود روزی از خودش پرسید هجرت تاکجا؟

بعد شد مرداب و از بیهوده بیمایی ریخت

که تصویر و تعریفی تازه و خلاف آمد عادت از مرداب (به عنوان سمبل رخوت و سکون) و رود (به عنوان سمبل حرکت و بی‌قراری) به دست می‌دهد و کلیشه‌های ذهنی مخاطب را می‌شکند.

رمانی مناسب اقتباس

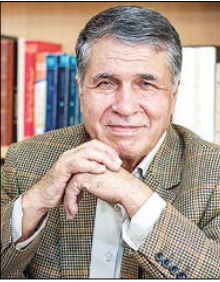
نشست نقد و بررسی کتاب «مهربان‌تر از مرگ» با حضور ناصر پروانی، نویسنده کتاب و منتقدان الهام باقری، رضا عبدالحی و فرزانه فخریان در خانه کتاب ایران برگزار شد. در این نشست کارشناسان، با بیان ویژگی‌ها و ضعف و قوت‌های این رمان، آن را برای اقتباس سینمایی مناسب دانستند. در تصویر، ناصر پروانی (سمت راست) را در کنار رضا عبدالحی، شاعر، ترانه‌سرا و نویسنده می‌بینید. عکاس: محسن وناایی

قاب

چهره

برگزاری بزرگداشت محمد جعفر یاحقی

اسفند از ساعت ۱۷ در تالار فردوسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی برگزار خواهد شد. عبدالغفور آرزو، شمس الحق آریانفر، خدیجه بودزجه‌پری، محمد حسین پایلی بزدی، سیدمهدی رزقانی، علی‌اشرف صادقی، قطب‌الدین صادقی، نعمت‌...، فاضلی و علی‌دهباشی از سخنرانان مراسم هستند. همچنین گفتارهایی از احمد کریمی حکاک، مهدی امین‌رضوی، محمود امیدسالار، نسرین عسکری، تورج دریایی، آنا کراسنولسکا، عبدالغفور آرزو، شاه‌منصور شاه‌میرزا، عبدالقیوم قویم، گلرخسار صفی‌اوا، خاویر هرنازد، علیم‌اشرف خان، اخلاق آهن، مریم مؤذن، فرهادداد، رجعیلی لیاف خانیکی و ابوالقاسم قوام‌بخش خواهد شد. این مراسم توسط مجله بخارا با همکاری دانشکده ادبیات دانشگاه فردوسی مشهد، قطب علمی فردوسی و شاهنامه، انجمن پایندان و خردسرای فردوسی برگزار و همزمان از اینستاگرام قطب علمی و خردسرای فردوسی و مجله بخارا پخش می‌شود. / جام جم

فارسی از ثابت‌ترین زبان‌های دنیاست

علیرضا خان جان، زبان‌شناس و مترجم تاکید دارد، فارسی معیار تفاوتی اساسی با اغلب زبان‌های کهن دیگر از جمله لاتین و یونانی دارد و آن مصون بودن از تغییرات گفتاری و نوشتاری محسوس در گذر زمان است. این زبان‌شناس گفت: زبان معیار فارسی نسبت به زبان کلاسیک لاتین و یونانی یک تفاوت ویژه دارد؛ به‌گونه‌ای که شاهنامه را که متعلق به حدود ۱۰۰۰ سال پیش است، می‌توان خواند و درک کرد اما خواندن و ارتباط گرفتن یک انگلیسی‌زبان با متن انگلیسی ۳۰۰ سال قبل ناممکن است. وی ادامه داد: زبان فارسی ثبات خود را از ۱۲۰۰ سال پیش حفظ کرده و حمایت‌های سیاسی، حساسیت در حفظ گونه نوشتاری و برنامه‌ها و سیاست‌های حکومت‌ها این مزیت را به فارسی داده که امروز بتوانیم اسناد ۱۰۰۰ سال پیش را درک کنیم. خان‌جان در پایان با اشاره به این‌که کنایی را درباره سنت ترجمه در ایران در دست تالیف دارد، گفت: هدف من از تالیف این اثر نشان دادن ظرفیت‌های مغفول‌مانده ترجمه در گذشته ادبی ماست که سابقه‌ای ۲۵۰۰ ساله دارد و متأسفانه به آن پرداخته نشده است. / ایبنا